

واسنجی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیر رسمی با تأکید بر مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه)

ندا گلپایگانی، دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.
غلامرضا میری*^۱، استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.
محمودرضا انوری، استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۵/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۹

چکیده

امروزه با گذشت چند دهه تلاش نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، سکونتگاه‌های غیررسمی همچنان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری به شمار می‌روند، لذا هدف پژوهش حاضر، واسنجی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیر رسمی و جایگاه مدیریت شهری در ساماندهی آن (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه) می‌باشد. رویکرد حاکم بر فضای تحقیق کیفی و کمی و نوع تحقیق کاربردی است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS و مدل ویکور فازی، استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل سرپرستان خانوار در شهرک جعفرآباد به تعداد ۶۸۰۰۰ نفر بود، که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۴ نفر تعیین شد. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای، نشان داد، وضعیت کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه نامناسب می‌باشد. نتایج آزمون کای اسکویر (با توجه سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵)، نشان از عدم ارتباط معنادار و مثبت بین مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد می‌باشد. نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه، در تمام شاخص‌های مطرح شده با ضریب بتا به دست آمده و سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵، گویای عدم عملکرد مناسب مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه می‌باشد. در نهایت نتایج رتبه‌بندی سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی شهرک جعفرآباد با استفاده از مدل ویکور فازی نشان داد، شهرداری با وزن ۰/۶۸۲، در اولویت قرار دارد.

واژگان کلیدی: وضعیت کالبدی، سکونتگاه‌های غیر رسمی، مدیریت شهری، کرمانشاه.

^۱ نویسنده مسئول Email: Gholam_Reza_Miri@yahoo.com

نحوه استنادی به مقاله:

گلپایگانی، ندا، میری، غلامرضا، انوری، محمودرضا (۱۴۰۰). واسنجی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیر رسمی با تأکید بر مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه). فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی. سال دوم، شماره ۲ (۶). صص ۱۳۵-۱۱۷. Doi:10.52547/gasma.2.2.117

۱. مقدمه

بر اساس برآوردهای سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه اسکان بشر، حدود یک میلیارد نفر از جمعیت جهان اکنون در زاغه‌ها و حاشیه‌های شهری یا به صورت اسکان غیر رسمی زندگی می‌کنند (معمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱)، به تعبیری شهر در هر کشوری به محل تمرکز ثروت و انباشت فقر تبدیل شده است و همین امر پیامدهای نامطلوبی را با خود به همراه داشته که در زمینه‌های اجتماعی و کالبدی آنها نمود پیدا می‌کند (رحمان‌پور، ۱۳۹۵: ۱).

اسکان غیر رسمی شکل رایج رشد شهری در اکثر کشورهای در حال توسعه است که غالباً بیشتر به صورت غیر رسمی اشغال می‌شود که این امر ناشی از نیاز شدید به مسکن به ویژه از سوی اقشار کم درآمد می‌باشد (زیهوفر و والدینیر^۱، ۲۰۰۸: ۱۴)، کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد اعلام کرده، که حدود یک چهارم جمعیت شهری جهان در سکونتگاه‌های غیر رسمی بسر می‌برد (سازمان ملل^۲، ۲۰۱۸: ۱). اسکان غیر رسمی یکی از پدیده‌های مرکب شهری است که عمدتاً در اثر فرایندهای اقتصادی و اجتماعی در شهرها پدید می‌آید. این پدیده شهری نمود عینی - کالبدی و اجتماعی ویژه‌ای را در شهرهای کشورهای پیشرفته، در حال توسعه و جهان سوم آفریده است (اسکندری‌نوده و همکاران، ۱۳۸۹: ۶).

اسکان غیر رسمی از جمله مسایلی است که اکثر کشورها زیادی با آن رو به رو می‌باشند، که این مسئله در کشورهای در حال توسعه مشهودتر است و تاثیرات ناخوشایندی را بر چهره و سیمای شهرها وارد نموده که باعث گسترش فقر و افزایش ناامنی، ضعف بهداشت، بروز ناهنجاری‌های اجتماعی افزایش جرم و جنایت و بسیاری از

مشکلات دیگر می‌گردد (بگری، ۱۳۹۶: ۱۲). در فرآیند ایجاد این فضاها، رشد فزاینده جمعیت شهری از توان سازمان‌های دولتی و غیردولتی جهت ارائه خدمات و تسهیلات، برای این جمعیت پیشی گرفته و برآورده نشدن نیاز مسکن گروه‌های کم درآمد در فضای رسمی و برنامه‌ریزی شده، اسکان غیر رسمی در بسیاری از شهرها، را گسترش داده است (حاجی‌علی‌زاده و اکبرپوربناب، ۱۳۹۵: ۷). در واقع روند شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیر رسمی که دارای نقطه آغازین و همزمان مشترک با انقلاب صنعتی بوده تا به حال ادامه داشته و بر اساس شرایط جغرافیایی و عوامل موثر در شکل‌گیری آنها و ساختارهای نظام حاکم به اشکال متفاوت در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته نمود پیدا کرده و مشکلات خاصی را موجب گردیده است. با گذشت چند دهه تلاش نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، سکونتگاه‌های غیررسمی همچنان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری به شمار می‌روند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۹). رشد سکونتگاه‌های غیر رسمی در شهرهای جهان در حال توسعه و یافتن راهبردهای موثر به منظور برخورد با این موضوع، به یکی از چالش‌های مهم توسعه شهری در کشورهای مختلف از جمله ایران، در دهه های اخیر تبدیل شده است (آخوندی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴۷). شکل‌گیری سکونتگاه‌های نامتعارف و غیر رسمی در نظام شهرنشینی ایران و بخصوص کلان شهرها ناشی از نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی است که در سطوح ملی و منطقه‌ای و حتی درون مناطق وجود دارد (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۰: ۲).

در این میان، شهر کرمانشاه به دلیل سرعت تحولات اقتصادی خود در دهه‌های اخیر، به ویژه دهه ۷۰، عرصه حضور گروه‌های کثیری از جمعیت روستاهای بومی و غیر بومی (استان‌های ایلام و لرستان) بوده است که این افراد

¹ Zeihofer and Valdindir

² United Nation

برای بهره‌گیری از فرصت‌های اقتصادی راهی این شهر شده‌اند. سرعت بالای مهاجرت و عدم امکان ارائه خدمات رفاهی برای آنها از یک سو و فقدان اهرم نظارتی و کنترلی از سوی دیگر، سبب شد که طیف وسیعی از سکونتگاه‌های غیر رسمی و نابسامان در اطراف شهر هویدا گردد. روند روبه‌رشد و گسترش اسکان غیر رسمی و محلات فقیرنشین در شهر کرمانشاه، گویای واقعیت انکارناپذیر در عرصه نظام توسعه شهری کشور است. این گرایش به خصوص در دهه ۵۰، به دلیل تزریق سرمایه‌های ناشی از درآمدهای نفتی و سیاست‌های واردات محور، بروز جنگ تحمیلی در دهه ۶۰، خشکسالی‌های متعدد در مناطق روستایی استان و استان‌های همسایه (ایلام و لرستان)، روند فزاینده‌ای به خود گرفت (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۲۳). یکی از مناطق حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه، شهرک جعفرآباد، می‌باشد، که در اثر مهاجرت دهه پنجاه شمسی و اسکان کم‌درآمدها پی‌ریزی شد در سال‌های جنگ به دلیل مهاجرت هموطنان جنگ‌زده، رشد یافت. عدم برخورداری این بافت از زیرساخت‌های شهری و رشد فزاینده مهاجرین سبب کاهش سطح خدمات در این بخش از شهر گردید. دو عامل (افزایش گروه‌های تهیدست شهری و فقدان سیاست‌های مدرن برای تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد)، سبب نابسامانی‌های کالبدی و غیرکالبدی شده است. این محله در زمین‌های مرتفع جنوب‌شرقی کرمانشاه در اراضی کشاورزی خانواده دولت شاهی با وسعت ۱۵۰ هکتار و جمعیت ۶۸۰۰۰ نفر شکل گرفته است. عدم ورود زیرساخت‌های شهری به این بخش (به‌رغم نزدیکی این بافت‌ها به مرکز شهر کرمانشاه) به دلیل عوامل نامساعد توپوگرافی (پستی و بلندی‌ها) و ارتفاع اراضی و عدم توان مالی ساکنان آن بوده است. در اولین طرح جامع شهر کرمانشاه، این اراضی در خارج محدوده قانونی قرار گرفت و بعد از آن ساخت و

سازها به صورت غیرمجاز و غیراصولی (به دلیل عدم توان مالی ساکنان) انجام شد. در نهایت باید گفت شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیر رسمی مسائل متعددی به همراه دارد که فقط محدود به این مناطق نمی‌شود و کل یک شهر را در بر می‌گیرد؛ به طوری که پیامد آن، بروز انواع ناهنجاری‌ها در زمینه شهرنشینی است. اشتغال افراد حاشیه‌نشین در مشاغل غیر رسمی و کاذب، وجود ساخت و سازهای غیرمجاز، عدم توانایی شهرداری‌ها برای ارائه خدمات مناسب در این مناطق، آلودگی محیط‌زیست، اثرات نامطلوب فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی این مناطق بر کل سیستم شهری و مانند اینها، از جمله آثار مخرب و مضر حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی است. این روند، نیازمند ارائه راهکارهایی در خصوص مدیریت شهری با رویکرد ساماندهی کالبدی، سکونتگاه‌های غیر رسمی و کاهش آسیب‌های ناشی از آن می‌باشد. در سال‌های جاری مدیریت شهری در زمینه بهسازی و بازآفرینی سکونتگاه‌های غیر رسمی در شهر کرمانشاه کارهای زیادی انجام داده، لذا میزان و اثربخشی آن در شاخص‌های کالبدی تا به حال سنجیده نشده است. بنابراین، این پژوهش در پی پاسخ به این سوالات ذیل می‌باشد که وضعیت کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه چگونه می‌باشد؟ عملکرد مدیریت شهری در بازآفرینی شاخص کالبدی سکونتگاه غیر رسمی (شهرک جعفرآباد) چگونه بوده است؟

گلیایگانی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به تحلیل وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی و عوامل موثر در ایجاد شرایط فعلی آنها (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه) پرداخته‌اند. نتایج بررسی عوامل موثر در ایجاد شرایط کالبدی فعلی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرک جعفرآباد نشان داد که، در تمامی عوامل مطرح شده، میانگین به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد ۳، می‌باشد،

مواد مخدر و مشروبات الکلی روی می‌آورند. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان می‌دهد ترک تحصیل به خاطر فقر اقتصادی، سطح سواد پایین و فقدان مراکز فرهنگی، تفریحی مهمترین آسیب‌های اجتماعی حاشیه‌نشینی بوده است. ترکیب این سه عامل آسیب‌های جدی دیگری نظیر اعتیاد، نبود شغل رسمی و اشتغال کاذب را باعث شده است.

لاله‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به تبیین دلایل نهادی-مدیریتی در شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران، پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد نظام مدیریت و برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران از نظر اثرات مستقیم و غیرمستقیم در رتبه ۱، مدیریت‌های محلی در رتبه ۲، ضوابط و مقررات تعیین شده در طرح‌های توسعه شهری در رتبه ۳، برنامه‌ها و مقررات ناظر بر ساخت و سازها در محدوده قانونی و حریم شهرها در رتبه ۴، سیاست‌گذاری‌های کلان اجتماعی- اقتصادی- زیست محیطی در رتبه ۵، سیاست‌ها و برنامه‌های مسکن کم درآمدها در رتبه ۶، مقررات ناظر بر روند تفکیک و قطعه‌بندی رسمی زمین در ایران در رتبه ۷، نهادهای جامعه مدنی و بخش خصوصی در رتبه ۸ و ضعف فرهنگ شهرنشینی رتبه ۹ را در شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی به خود اختصاص داده است. غفاری و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به ارایه چارچوب تحلیلی و الزامات بهسازی برای سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران، الزامات قانونی و راهکارهای حقوقی تحقق آن، پرداخته‌اند. از مهمترین راهبردهای پژوهش حاضر، راهبرد خیابان محور است. این راهبرد شامل شش حوزه اصلی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، اقتصاد شهری، زیرساخت‌های پایه، امنیت تصرف (زمین و مسکن)، حکمروایی، قانونگذاری و مشارکت، و رویکرد حق محور است که چارچوب تحلیلی پژوهش حاضر نیز مبتنی بر این پنج حوزه ارائه شده است. حیدری و

که این نشان دهنده میزان تاثیر زیاد این عوامل در ایجاد شرایط کالبدی فعلی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرک جعفرآباد می‌باشد. همچنین ارتباط معناداری بین عوامل موثر و ایجاد شرایط کالبدی فعلی سکونتگاه‌های غیررسمی با سطح معناداری ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. عبادی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی سکونتگاه‌های غیر رسمی و رویکردهای ساماندهی نوین، پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد حاشیه‌نشینی و یا به تعبیر امروزی اسکان غیر رسمی، پیامد شهرنشینی سریع و انتقال به پارادایم اقتصادی اجتماعی صنعتی شدن است که شهرنشینی، شکل فضایی غالب و موازی انتقال اجتماعی اقتصادی این پارادایم است. این پدیده در دهه‌های اخیر با پیدایش جامعه اطلاعاتی همچنان گسترش یافته و گویی تعهدی برای بقا و بازتولید آن وجود دارد. و بیشترین دلیل آن در سطح کلان را نیز باید ساختاری دانست، که سازوکار تبعیض آمیز و فقر زا بر پایه توزیع عادلانه منابع قدرت، ثروت و درآمد در جریان است. ارتقاء سطح آگاهی‌های اجتماعی ساکنین، ارتقاء امنیتی ساکنین، ارتقاء مشارکت مردمی در تامین خدمات زیربنایی و اجتماعی، ارتقاء توانمندی‌های اقتصادی ساکنین، ظرفیت- سازی در مدیریت شهری برای نظارت و کنترل و تحویل پروژه، توجه به اولویت‌های اهل محل در تعریف و ارائه پروژه‌ها، هماهنگی با دستگاه‌های مدیریت شهری در بخش- های مختلف، از جمله رویکردهای ساماندهی این محلات می‌باشد. کریم‌زاده و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی آسیب‌شناسی اجتماعی حاشیه‌نشینی کلانشهر تبریز با رویکرد توانمندسازی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد، اکثر خانواده‌های حاشیه‌نشینی شغل رسمی برای تامین معاش خود ندارند و چون این افراد عموماً فاقد مهارت و تخصص و سرمایه‌گذاری هستند، به مشاغل کاذب و بعضاً مجرمانه مثل دست‌فروشی، کوپن‌فروشی، تکدی‌گری، خرید و فروش

لطفی (۱۳۹۴)، در پژوهشی به ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی در محله‌ی اسلام آباد شهر زنجان، پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که علی‌رغم پایین بودن نرخ رشد جمعیت در این محله (۱/۴ درصد) نسبت به شهر زنجان (۲/۰۲ درصد)، تراکم جمعیت بالا بوده و در نتیجه به کاهش سطح سرانه‌ی مسکونی منجر شده است. همچنین نتایج حاصل از پژوهش حاکی از پایین بودن سطح استاندارد شاخص‌های اجتماعی و کالبدی، به خصوص شاخص مسکن در محله‌ی اسلام آباد نسبت به شهر زنجان می‌باشد. جوانیتا^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی شاخص‌های ارزیابی پایداری در شهرک غیر رسمی بوگوتا در آمریکا جنوبی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که ارزیابی پایداری شهرک‌های غیررسمی به توسعه برنامه‌های بهسازی محله کمک می‌کند و با بهبود پایداری محلات غیررسمی، پایداری کلی شهر را افزایش می‌یابد پاتریسیا و اهلنذب^۲ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی سکونتگاه‌های غیررسمی در جامعه جهانی جنوب پرداخته است. در این پژوهش روش مرسوم جهانی برای کنترل این جوامع (چارچوب اعتماد اراضی جامعه) و راهکارهای آن پرداخته شده است. هونگ^۳ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی به بررسی تغییرات مکانی محدوده سکونتگاه‌های غیررسمی مغولستان پرداخته‌اند. این پژوهش بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۳ به انجام رسیده است. نتایج نشان داد که پیدایش سکونتگاه‌های غیررسمی در مرحله اولیه در حاشیه شهر و در امتداد جاده‌های اصلی رخ داده است.

سابقه اصطلاح اسکان غیررسمی به نوشته‌های متفکرینی چون رابرت ازارا پارک، جان ترنر و چارلز آبرامز بر می‌گردد. چارلز آبرامز در سال ۱۹۶۴ اسکان

غیررسمی را به عنوان یک فرآیند "تصرف نواحی شهری به قصد تهیه مسکن" نشان داد و به قانون قدرت و قدرت قانون تصریح نمود (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۷۰: ۳۶). جان ترنر هم در سال ۱۹۶۹ نظریه خوشبینانه و مثبتی را اتخاذ نمود و اسکان غیررسمی را به عنوان راه‌حل مناسب برای حل مشکلات مسکن در نواحی شهری کشورهای در حال توسعه توصیف کرد. چارلز آبرامز این شرح را ارائه می‌دهد: "ساختمان یا بخشی از یک شهر که در آن ویرانی، نارسایی عرضه خدمات درمانی، تراکم زیاد جمعیت در واحدهای مسکونی، فقدان آسایش لازم و خطرات ناشی از عوامل طبیعی نظیر سیل دیده می‌شود (شکوئی، ۱۳۵۵: ۸۰). به طور کلی در دنیا از هر شش نفر یک نفر در سکونتگاه‌های غیررسمی زندگی می‌کند و در صورتی که این روند ادامه پیدا کند و دولت‌ها برنامه‌ای برای این موضوع نداشته باشند، تا سال ۲۰۳۰، حدود ۲ میلیارد نفر از جمعیت شهرنشین دنیا در اینگونه سکونتگاه‌ها زندگی خواهند کرد (برزگر و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۴۲). با این اوصاف، پرداختن به مسئله اسکان غیر رسمی نه تنها ضرورتی بر آمده از ارزش‌های اعتقادی و انسانی، بلکه سازگار با منافع اجتماعی و پایداری سکونتگاه‌ها و توسعه ملی است. نباید فراموش کرد که فقر در هر جا تهدیدی برای کل است (صالحی‌امیری و خدایی، ۱۳۹۰: ۶).

علل شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیر رسمی را می‌توان در قالب مکاتب و نظریات نیز مورد بحث قرار داد، نظریاتی که به دلایل شکل‌گیری و گسترش این سکونتگاه‌ها پرداخته‌اند، را می‌توان به سه دسته لیبرال، بنیادگرا و جامعه‌گرا تقسیم نمود: در دیدگاه لیبرال، مهمترین دلیل شکل‌گیری این سکونتگاه‌ها عامل جمعیتی و مهاجرت است. از نظر این مکتب، در مرحله‌ای از توسعه جوامع، مازاد نیروی کار و مازاد تولید بوجود می‌آید. از این رو موجی از

¹ Juanita

² Patricia and Ehlenzb

³ Hogeun

۲. روش تحقیق

رویکرد حاکم بر فضای تحقیق کیفی و کمی و نوع تحقیق کاربردی است. در این مورد مطالعات جامعی در خصوص شاخص‌های تحقیق در محدوده مورد مطالعه انجام و سپس برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی و استنباطی از نرم-افزار SPSS و مدل ویکور فازی^۱ استفاده شده است.

تحلیل فرضیات تحقیق با استفاده از آزمون‌های آماری T و ضریب تغییرات، کای اسکویئر و رگرسیون چندگانه انجام پذیرفت. همچنین جهت رتبه‌بندی سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی کالبدی شهرک جعفرآباد از مدل ویکور فازی استفاده شد.

جامعه آماری پژوهش، سرپرستان خانوار در شهرک جعفرآباد (۶۸۰۰۰)، خانوار است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۴ نفر تعیین شد. همچنین با استفاده از روش دلفی تعداد ۲۰ نفر از متخصصان، مدیران و اساتید دانشگاه به عنوان جامعه نمونه جهت پاسخگویی به سوالات مدل پژوهش تعیین شدند. روش جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت، انجام می‌گیرد. اول، مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و آرشیوی، که در این قسمت جهت گردآوری اطلاعات در زمینه ادبیات تحقیق و مبانی نظری، موضوع از منابع فارسی و لاتین کتابخانه‌ای، مقالات، کتاب‌های مورد نیاز و نیز از اینترنت استفاده شده است. بدین صورت که پژوهشگر سعی نموده است با مراجعه به کتابخانه دانشگاه‌ها و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و مراکز اطلاع‌رسانی و جستجو در بانک‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی از آخرین دستاوردهای مطالعات و تحقیقات انجام شده در دسترس داخل و خارج از کشور استفاده نماید. دوم، مطالعات میدانی: در این قسمت به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای تجزیه و تحلیل از پرسشنامه (محقق ساخته)،

مهاجرت- که طبیعی به نظر می‌رسد، از روستاها به شهرها آغاز می‌شود. این جمعیت وقتی به شهر می‌رسد به دلیل عدم توان پاسخگویی شهر در زمینه اشتغال و مسکن، به ناچار در سکونتگاه‌های غیررسمی سکنی می‌گزینند. در کل این مکتب دلیل اصلی شکل‌گیری و گسترش این سکونتگاه‌ها را عامل رشد جمعیت می‌داند و راه حل این مساله را نیز در کنترل جمعیتی می‌بیند (نیک نام و موسوی، ۱۳۸۹: ۱۰). بنیادگراها بر خلاف لیبرال‌ها، دلیل اصلی گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی را در عوامل خارجی جستجو می‌کند. از نظر آنان وابستگی کشورهای در حال توسعه به کشورهای پیشرفته در نظام جهانی باعث می‌شود این کشورها نقش تامین کننده مواد غذایی را از دست بدهند و تبدیل به وارد کننده شوند. در مقابل در شهرهای بزرگ اینگونه کشورها، صنعتی شدن اتفاق می‌افتد. این وابستگی و این تحولات باعث شکاف بین شهر و روستا و آغاز مهاجرت‌های سنگین روستا-شهری می‌شود. این در حالی است که به دلیل سرمایه بر بودن صنعت ایجاد شده، فرصت اشتغال برای تعداد معدودی از افراد فراهم می‌شود و بقیه وارد مشاغل غیر رسمی و سکونت غیررسمی می‌شوند. اندیشمندان مکتب جامعه گرا، پیدایش گروه‌های فقیر و حاشیه‌ای در جامعه شهری کشورهای در حال توسعه را ناشی از عملکرد طبیعی تضاد کار و سرمایه دانسته‌اند و نتیجه این عملکرد انباشت سرمایه در شهر، رشد نامتعادل اقتصادی و بروز تضادهای اجتماعی بین شهر و روستاست (آقابخشی، ۱۳۸۱). با توجه به پژوهش‌های انجام شده و نتایج آنها، نوآوری این پژوهش در مقایسه با سایر پژوهش‌های مشابه، بکارگیری نمونه‌ای از مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه کمی و ترکیب آن با منطق فازی (ویکور فازی) جهت رتبه‌بندی سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی می‌باشد.

^۱ Fuzzy Vikor

روش آلفای کرونباخ (تعداد نمونه پایلوت ۳۰ نفر) استفاده شده است و میانگین این آماره، برای شاخص‌های وضعیت کالبدی ۰/۷۹ و مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی ۰/۸۱، به دست آمده است (جدول ۱). در این پژوهش گویه‌ها و شاخص‌های مورد بررسی به شرح ذیل می‌باشد (جدول ۲).

مشاهده و مصاحبه استفاده شد. برای ارزیابی اعتبار ابزار پژوهش از روایی محتوایی استفاده شده است، به این صورت که پرسشنامه قبل از اجرا در اختیار جمعی از اساتید دانشگاه و کارشناسان مرتبط با موضوع تحقیق قرار گرفت (اعتبار صوری) و پس از چند مرحله اصلاح، در بین نمونه‌ی آماری توزیع گردید. برای تعیین پایایی ابزار سنجش از

جدول ۱. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از گویه‌ها

شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
وضعیت کالبدی	۰/۷۹
مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی	۰/۸۱

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۲. گویه‌ها و شاخص‌های پژوهش

گویه	شاخص
وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از خیابان‌های ناقص (مسیرهایی که سنگفرش نشده‌اند)
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های خالی یا توسعه نیافته
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های کثیف و پر از زباله
	ناخوشایندی سکونتگاه‌های غیررسمی از نظر اقتصادی یا اجتماعی
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از کاربری‌های غیراقتصادی و غیرمقرون به صرفه
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از ساختمان‌های متروکه و خالی
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از کاربری‌های ناهماهنگ و ناسازگار اجتماعی و اقتصادی
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زباله و مصالح ساختمانی ریخته شده در سرتاسر محله
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از محدوده‌های فاقد خدمات و تسهیلات شهری
	برخورداری سکونتگاه غیررسمی از آلودگی زیست محیطی
مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی	چشم انداز نامطلوب بصری
	بو نامطلوب سکونتگاه‌های غیررسمی
	بازآفرینی ریخت‌شناسی و فرم بافت‌های نامنظم و آشفته سکونتگاه‌های غیررسمی
	استفاده از مصالح با دوام و بومی منطقه در ساخت و ساز و کیفیت ابنیه سکونتگاه‌های غیررسمی
	استحکام مساکن و مقاومت در برابر زلزله سکونتگاه‌های غیررسمی
	وجود کاربری‌های عمومی و زیرساخت‌ها
	نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه آب آشامیدنی سکونتگاه‌های غیررسمی
	نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه فاضلاب سکونتگاه‌های غیررسمی
ایجاد شبکه‌های زیرساختی سکونتگاه‌های غیررسمی	
شکل و فرم شبکه‌های دسترسی سکونتگاه‌های غیررسمی	

منبع: گلپایگانی و همکاران، ۱۴۰۰، بگری، ۱۳۹۶، حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۰، اسکندری نوده و همکاران، ۱۳۸۹

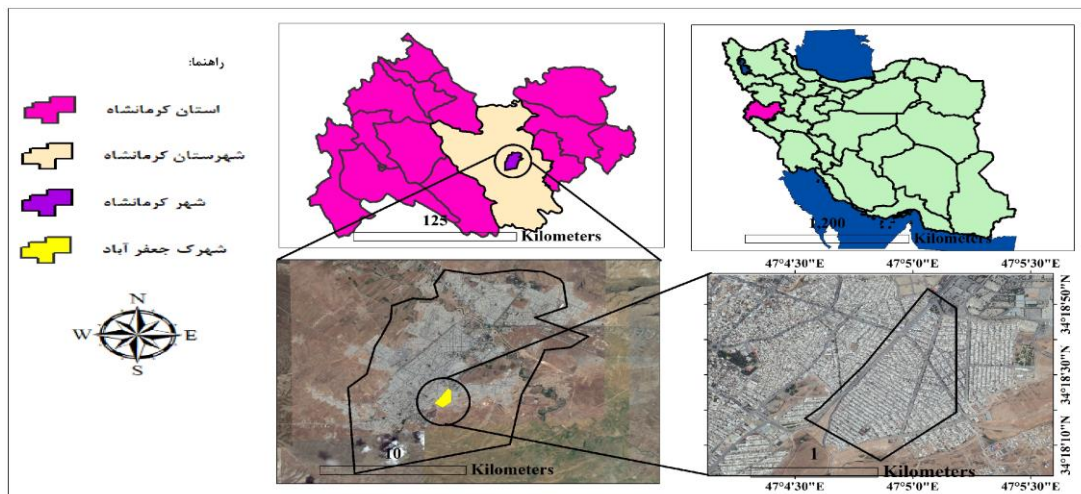
۲.۱. محدوده مورد مطالعه

دارای جمعیتی بالغ بر ۸۸۴۶۰۲ نفر و مساحت ۹۳۳۸۹۹۵۶ متر مربع است (طرح جامع کرمانشاه، ۱۳۹۸). شهر کرمانشاه بزرگترین شهر کردنشین و پرجمعیت‌ترین شهر، در منطقه‌ی

شهر کرمانشاه، نهمین شهر پر جمعیت و یکی از کلان‌شهرهای ایران و مرکز استان کرمانشاه است. این شهر

فرهنگی و معنوی برجا گذارده است. جعفرآباد یکی از محله‌های شهر کرمانشاه است که در شرق شهر و در منتهی الیه حاشیه شهر واقع شده است. در تقسیم‌بندی مناطق شهرداری در منطقه ۳ واقع است. جعفرآباد از شمال به قبرستان باغ فردوس، از جنوب به پادگان ارتش لشکر ۸۱ زرهی کرمانشاه و شهرک بعثت، از شرق به زمین‌های خالی حاشیه شهر و از غرب به خیابان رشیدی و میدان نواب محدود می‌شود (طرح جامع کرمانشاه، ۱۳۹۸).

مرکزی باختر ایران است. شهر کرمانشاه از شمال به کوه فرخشاد، از شمال غربی به کوه طاق بستان و از جنوب به سفید کوه منتهی می‌شود که در قسمت مرکزی استان کرمانشاه با موقعیت ۴۷ درجه و ۴ دقیقه شرقی و ۱۹ درجه و ۳۴ دقیقه شمالی قرار دارد و دارای ۲۴۵۰۰ کیلومتر مربع گستردگی و ارتفاع ۱۲۰۰ متر از سطح دریا است. کرمانشاه یکی از شاهراه‌های ارتباطی شرق و غرب و قدیمی‌ترین راه عبور زائران عتبات عالیات است که به همین سبب تأثیرات

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه، منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

مسکن است. این شاخص‌ها مناسب‌ترین ابزار اندازه‌گیری پیشرفت و تحقق هدف‌های کلی است. به طور کلی، می‌توان شاخص‌های مسکن را در سه گروه عمده تقسیم بندی کرد (شاخص‌های کمی مسکن، شاخص‌های کیفی مسکن، و شاخص‌های اقتصادی مسکن). در این پژوهش تنها به دنبال بررسی شاخص‌های کالبدی مسکن پرداخته شده است (جدول ۴).

۳. یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

نتایج یافته‌های توصیفی (ویژگی‌های افراد پاسخگو) در جدول (۳) آمده است. تحلیل مسائل مدیریت شهری و بازآفرینی شاخص‌های کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه، از طریق ابزاری صورت می‌گیرد به نام شاخص‌های مسکن و بیانگر ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی

جدول ۳. گویه‌ها و شاخص‌های پژوهش

سن پاسخگویان					جنس			
۶۰ سال به بالا	۵۰-۶۰ سال	۴۰-۵۰ سال	۳۰-۴۰ سال	۲۰-۳۰ سال	زن	مرد		
۶/۲۵	۱۳/۰۲	۲۳/۴۳	۳۱/۲۵	۲۶/۰۴	۲۱/۸۷	۷۸/۱۳		
مدت اسکان			وضعیت شغل					
۱۰ سال به بالا	۵ تا ۱۰ سال	۳ تا ۵ سال	زیر ۳ سال	سایر	کارمند	بازنشسته	دانشجو	آزاد
۶/۲۴	۱۰/۴۱	۷۰/۳۱	۱۳/۰۲	۱۵/۶۲	۱۳/۰۲	۳۱/۲۵	۱۴/۰۶	۲۶/۰۴

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۴. تحلیل پاسخها و میانگین شاخصهای کالبدی (مقیاس اسمی)، شهرک جعفرآباد

ردیف	سؤالات	گزینه‌ها	ملکی عرصه و اعیان	اجاره‌ای	در برابر خدمت	سایر
۱.	نحوه مالکیت و تصرف مسکن شما چگونه است؟	فراوانی	۳۱۱	۷۳	-	-
		درصد	۸۰/۹۸	۱۹/۰۲	-	-
۲.	مساحت واحد مسکونی به چه مقدار است؟	گزینه‌ها	زیر ۷۰ متر	۷۰-۱۴۰ متر	۱۴۱-۲۰۰ متر	بالای ۲۰۰ متر
		فراوانی	۸۹	۷۶	۱۰۷	۱۱۲
		درصد	۲۲/۱	۱۹/۵	۲۷/۴	۲۸/۷
۳.	آیا واحد مسکونی که شما در آن زندگی می‌کنید دارای سند رسمی می‌باشد؟	گزینه‌ها	بله	خیر		
		فراوانی	۱۵۴	۲۳۰		
		درصد	۳۹/۰۵	۶۱/۰۰		
۴.	تعداد طبقات واحد مسکونی شما چگونه است؟	گزینه‌ها	یک طبقه	دو طبقه	سه طبقه	چهار طبقه و بیشتر
		فراوانی	۲۳۰	۱۱۲	۴۲	۰
		درصد	۵۹/۸۹	۲۹/۱۶	۱۰/۹۳	۲۹/۵
۵.	تعداد خانوار در واحد مسکونی شما به چه مقدار است؟	گزینه‌ها	۱ خانوار	۲ خانوار	۳ خانوار	بیشتر از ۳ خانوار
		فراوانی	۵۱	۱۱۰	۱۰۷	۱۱۶
		درصد	۱۳/۱	۲۸/۰	۲۷/۴	۲۹/۷
۶.	مصالح اسکلت مسکن شما چگونه است؟	گزینه‌ها	اسکلت فلزی	اسکلت بتنی	آجر و آهن	بلوک سیمان
		فراوانی	۵۴	۸۲	۱۳۰	۱۱۸
		درصد	۱۳/۸	۲۱/۰	۳۲/۴	۳۰/۳
۷.	کیفیت مسکن مسکن شما چگونه است؟	گزینه‌ها	نوساز	قابل نگهداری	مرمتی	تخریبی
		فراوانی	۵۸	۷۸	۱۳۰	۱۱۸
		درصد	۱۴/۹	۲۰/۰	۳۲/۷	۳۰/۳
۸.	عمر بنا مسکن شما چند سال است؟	گزینه‌ها	کمتر از ۱۰ سال	۱۰-۲۰ سال	۲۱-۳۰ سال	بیشتر از ۳۰ سال
		فراوانی	۶۳	۷۸	۱۲۵	۱۱۸
		درصد	۱۶/۲	۲۰/۰	۳۱/۷	۳۰/۳
۹.	نمای ساختمان مسکن شما چگونه است؟	گزینه‌ها	سنگ	سیمان	آجر و بلوک سیمانی	خشت و گل
		فراوانی	۴۷	۸۰	۱۰۹	۱۴۸
		درصد	۱۱/۳	۲۱/۳	۲۷/۲	۳۸/۰
۱۰.	نوع معبری که واحد مسکونی در آن واقع است؟ (چند متری)	گزینه‌ها	زیر ۲ متر	۲-۴ متر	۴-۶ متری	بالای ۶ متری
		فراوانی	۵۱	۷۲	۱۳۷	۱۲۲
		درصد	۱۳/۳	۱۸/۷	۳۲/۷	۳۱/۰

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

در ابتدا جهت تحلیل وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی شهرک جعفرآباد کرمانشاه، پرسشنامه‌ای (کالبدی با مقیاس اسمی) با تعداد ۱۰ متغیر با نظر متخصصین در این امر تهیه و طراحی شده است. مقیاس این پرسش‌ها در این پرسشنامه به صورت اسمی می‌باشد. این شاخص‌ها نسبت به یکدیگر برتری ندارند. همانطور که در جدول (۴)، ملاحظه می‌شود، به ترتیب در سوالات، نحوه مالکیت و تصرف مسکن بیشترین میزان پاسخ در گزینه ملکی عرصه و اعیان با مقدار فراوانی به دست آمده ۸۰/۸۹، مساحت واحد مسکونی بیشترین میزان پاسخ در گزینه بالای ۲۰۰ متر با مقدار فراوانی ۲۸/۷، سند رسمی واحد مسکونی بیشترین میزان پاسخ در گزینه خیر با مقدار فراوانی به دست آمده ۶۱/۰۰، در سؤال تعداد طبقات واحد مسکونی بیشترین میزان پاسخ در گزینه یک طبقه و بیشتر با مقدار فراوانی به دست آمده ۵۹/۸۹، سؤال تعداد خانوار بیشترین میزان پاسخ در گزینه بیشتر از ۳ خانوار با مقدار فراوانی به دست آمده ۲۹/۷، سؤال مصالح مسکن بیشترین میزان پاسخ در گزینه آجر و آهن با مقدار فراوانی به دست آمده ۳۲/۴، سؤال کیفیت مسکن بیشترین میزان پاسخ در گزینه تخریبی با مقدار فراوانی به دست آمده ۳۰/۳، سؤال عمر بنا مسکن بیشترین میزان پاسخ در گزینه ۲۱-۳۰ سال با مقدار فراوانی به دست آمده ۳۱/۷، سؤال نمای ساختمان بیشترین میزان پاسخ در گزینه خشت و گل با مقدار فراوانی به دست آمده ۳۸/۰، در نهایت در سؤال نوع معبر در واحد مسکونی بیشترین میزان پاسخ در ۴-۶ متری با مقدار فراوانی به دست آمده ۳۲/۷، را به خود اختصاص داده است.

یافته‌های تحلیلی

بررسی وضعیت کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه
جهت بررسی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی (شهرک جعفرآباد) کرمانشاه از آزمون T تک

نمونه‌ای استفاده شده است. همان‌طور که در نتایج جدول (۵)، ملاحظه می‌شود، در بین شاخص‌های مطرح شده، به ترتیب شاخص‌های، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های خالی یا توسعه‌نیافته با میانگین ۳/۸۱، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زباله و مصالح ساختمانی ریخته شده در سرتاسر محله‌ها با میانگین ۳/۷۱، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از کاربری‌های ناهماهنگ و ناسازگار اجتماعی و اقتصادی با میانگین ۳/۶۸، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از ساختمان‌های متروکه و خالی با میانگین ۳/۶۵، برخورداری سکونتگاه غیر رسمی از کاربری‌های غیراقتصادی و غیرمقرون به صرفه با میانگین ۳/۶۱، ناخوشایندی سکونتگاه‌های غیررسمی از نظر اقتصادی یا اجتماعی با میانگین ۳/۱۶، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از خیابان‌های ناقص (مسیرهایی که سنگفرش نشده‌اند) با میانگین ۳/۱۴، برخورداری سکونتگاه غیررسمی از آلودگی زیست محیطی با میانگین ۳/۱۳، برخورداری سکونتگاه غیر رسمی از زمین‌های کثیف و پر از زباله با میانگین ۳/۰۵، برخورداری سکونتگاه غیر رسمی از محدوده‌های فاقد خدمات و تسهیلات شهری با میانگین ۳/۰۳، چشم‌انداز نامطلوب بصری با میانگین ۳/۰۴، بوی نامطلوب سکونتگاه‌های غیر رسمی با میانگین ۳/۰۱، بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

در واقع با توجه به شاخص‌های مطرح شده هر چه مقدار میانگین بیشتر از عدد ۳ باشد وضعیت کالبدی، شهرک جعفرآباد کرمانشاه نامناسب است و هر چه مقدار میانگین کمتر از حد میانه عدد ۳ باشد وضعیت کالبدی، شهرک جعفرآباد کرمانشاه مناسب است. بنابراین، با توجه به میانگین‌های به دست آمده در تمامی شاخص‌ها، وضعیت کالبدی، شهرک جعفرآباد کرمانشاه نامناسب می‌باشد.

جدول ۵. بررسی میزان وضعیت کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه

شاخص‌ها	میانگین	T	معناداری (۲ دامنه)	فاصل اطمینان تفاوت ۰/۹۵	
				پایین	بالا
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از خیابان‌های ناقص (مسیرهایی که سنگفرش نشده‌اند)	۳/۱۴	۴۳/۶۳۱	۰/۰۰۰	۳/۲۹	۳/۱۴
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های خالی یا توسعه نیافته	۳/۸۱	۴۱/۷۲۷	۰/۰۰۰	۳/۹۹	۳/۶۳
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های کثیف و پر از زباله	۳/۰۵	۴۲/۹۹۸	۰/۰۰۰	۳/۱۸	۲/۹۲
ناخوشابندی سکونتگاه‌های غیررسمی از نظر اقتصادی یا اجتماعی	۳/۱۶	۴۵/۲۳۱	۰/۰۰۰	۳/۳۲	۳/۰۰
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از کاربری‌های غیراقتصادی و غیرمقرون به صرفه	۳/۶۱	۴۳/۵۳۹	۰/۰۰۰	۳/۷۸	۳/۴۵
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از ساختمان‌های متروکه و خالی	۳/۶۵	۴۵/۹۶۷	۰/۰۰۰	۳/۸۰	۳/۴۹
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از کاربری‌های ناهماهنگ و ناسازگار اجتماعی و اقتصادی	۳/۶۸	۴۱/۲۹۸	۰/۰۰۰	۳/۸۱	۳/۵۴
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زباله و مصالح ساختمانی ریخته شده در سرتاسر محله‌ها	۳/۷۱	۴۱/۵۶۲	۰/۰۰۰	۳/۸۸	۳/۵۴
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از محدوده‌های فاقد خدمات و تسهیلات شهری	۳/۰۳	۴۵/۴۲۵	۰/۰۰۰	۳/۱۸	۲/۸۸
برخورداری سکونتگاه غیررسمی از آلودگی زیست محیطی	۳/۱۳	۴۱/۴۳۵	۰/۰۰۰	۳/۴۳	۳/۰۰
چشم انداز نامطلوب بصری	۳/۰۴	۴۱/۳۳۴	۰/۰۰۰	۳/۱۶	۲/۹۸
بو نامطلوب سکونتگاه‌های غیررسمی	۳/۰۱	۴۱/۳۴۵	۰/۰۰۰	۳/۱۸	۲/۸۷

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

بررسی عملکرد مدیریت شهری برای بازآفرینی کالبدی، شهرک جعفرآباد

جهت بررسی عملکرد مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی، شهرک جعفرآباد، از آزمون‌های کای اسکویر و رگرسیون چندگانه استفاده شده است. نتایج به شرح جدول ۶ بیان شده است.

همانطور که در جدول (۶)، ملاحظه می‌شود، در بین شاخص‌های مطرح شده، به ترتیب شاخص‌های بازآفرینی ریخت‌شناسی و فرم بافت‌های نامنظم و آشفته سکونتگاه‌های

غیر رسمی با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۲۱/۳۴، و وی کراموز ۰/۱۱۲، استفاده از مصالح با دوام و بومی منطقه در ساخت و ساز و کیفیت ابنیه سکونتگاه‌های غیررسمی با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۲۲/۳۱، و وی کراموز ۰/۱۳۴، استحکام مساکن و مقاومت در برابر زلزله سکونتگاه‌های غیررسمی با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۱۴/۶۲، و وی کراموز ۰/۲۱۰، وجود کاربری‌های عمومی و زیرساخت‌ها با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۱۸/۷۶، و وی کراموز ۰/۱۱۲، نصب پوشش محدوده‌ها از

شبکه آب آشامیدانی سکونتگاه‌های غیررسمی با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۱۰/۵۴، و وی کراموز ۰/۱۰۹، ایجاد شبکه‌های زیرساختی سکونتگاه‌های غیررسمی با مقدار کای اسکویر به دست آمده ۱۵/۶۵، و وی کراموز ۰/۱۸۷، شکل و فرم شبکه‌های دسترسی سکونتگاه‌های غیررسمی با مقدار

کای اسکویر به دست آمده ۱۲/۷۷ و وی کراموز ۰/۱۰۳ و سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵، نشان از عدم ارتباط معنادار و مثبت بین مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی، شهرک جعفرآباد می‌باشد.

جدول ۶. نتایج آزمون کای اسکویر برای تعیین تاثیر و ارتباط مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی

شاخص‌ها	کای اسکویر	وی کراموز	سطح معناداری
بازآفرینی ریخت شناسی و فرم بافت‌های نامنظم و آشفته سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۱/۳۴	۰/۱۱۲	۰/۱۲۳
استفاده از مصالح با دوام و بومی منطقه در ساخت و ساز و کیفیت ابنیه سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۲/۳۱	۰/۱۳۴	۰/۰۸۹
استحکام مساکن و مقاومت در برابر زلزله سکونتگاه‌های غیررسمی	۱۴/۶۲	۰/۲۱۰	۰/۰۹۰
وجود کاربری‌های عمومی و زیرساخت‌ها	۱۴/۷۶	۰/۱۱۲	۰/۱۱۰
نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه آب آشامیدانی سکونتگاه‌های غیررسمی	۱۸/۷۶	۰/۱۴۳	۰/۰۹۲
نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه فاضلاب سکونتگاه‌های غیررسمی	۱۰/۵۴	۰/۱۰۹	۰/۰۹۸
ایجاد شبکه‌های زیرساختی سکونتگاه‌های غیررسمی	۱۵/۶۵	۰/۱۸۷	۰/۰۸۷
شکل و فرم شبکه‌های دسترسی سکونتگاه‌های غیررسمی	۱۲/۷۷	۰/۱۰۳	۰/۰۹۴

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۷. نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه

شاخص‌ها	Beta	t	sig
بازآفرینی ریخت شناسی و فرم بافت‌های نامنظم و آشفته سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۲۳	۲/۳۱۲	۰/۰۹۰
استفاده از مصالح با دوام و بومی منطقه در ساخت و ساز و کیفیت ابنیه سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۰۹	۲/۱۲۳	۰/۰۸۷
استحکام مساکن و مقاومت در برابر زلزله سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۱۳	۱/۵۶۲	۰/۱۱۲
وجود کاربری‌های عمومی و زیرساخت‌ها	۰/۱۰۷	۲/۶۳۹	۰/۰۸۵
نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه آب آشامیدانی سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۲۱	۲/۵۴۳	۰/۰۹۸
نصب پوشش محدوده‌ها از شبکه فاضلاب سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۰۷	۲/۱۲۳	۰/۰۷۶
ایجاد شبکه‌های زیرساختی سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۱۲	۱/۶۴۳	۰/۱۵۴
شکل و فرم شبکه‌های دسترسی سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۱۵۴	۱/۳۴۲	۰/۰۹۲

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

هشت متغیر برای پیش‌بینی متغیر مستقل مورد استفاده واقع شدند. همانطور که در جدول شماره (۷)، مشاهده می‌شود، در تمام شاخص‌های مطرح شده با ضریب بتا به دست آمده و سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵، گویای عدم عملکرد مناسب مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه نشان می‌دهد.

رتبه‌بندی سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی (شهرک جعفرآباد) با استفاده از مدل ویکور فازی در این بخش هر یک از سازمان‌های شهری بر اساس شاخص‌های ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی ارزیابی می‌شوند. چون این نتایج به صورت داده خام وجود دارد توسط کارشناسان از ۱ تا ۱۰ ارزیابی شدند.

جدول ۸. نتایج سازمان‌های شهری و شاخص‌های ساماندهی سکونتگاه‌های غیر رسمی

	اقتصادی	اجتماعی-فرهنگی	زیست محیطی	کالبدی
استانداری	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۵، ۰/۷۵، ۱)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۵، ۰/۷۵، ۱)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
شهرداری	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰)
مسکن و شهرسازی	(۰/۷۵، ۱، ۱)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۱، ۱)	(۰/۷۵، ۱، ۱)
	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)	(۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۵)
	(۰/۷۵، ۱، ۱)	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰)	(۰/۷۵، ۱، ۱)	(۰/۷۵، ۱، ۱)

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

برای هر شاخص بر اساس رابطه زیر محاسبه شود. جدول (۹).

به این ترتیب با یکپارچه سازی نظر پاسخگویان به پرسش‌ها در هر سازمان شهری برای هر یک از نماگرها در هر سازمان یک عدد فازی به دست آمد که حاصل میانگین نظرهای نمونه‌ها بود. سپس لازم است از طریق فازی زدایی یا دیفازی کردن، اعداد فازی بدست آمده در طی محاسبات از حالت فازی خارج و به اعداد حقیقی تبدیل شوند جدول (۱۰).

جهت وزن دهی فازی به معیارها می‌توان با متغیرهای زبانی وزن هر بعد با استفاده از نظر متخصصین محاسبه کرد. از آنجا که قبلاً با استفاده از AHP فازی و ANP با استفاده از نظر متخصصین به وزن دهی ابعاد پرداخته شده است در این قسمت لزومی به وزن دهی ابعاد با متغیرهای زبانی نمی‌باشد. در ادامه نیز جهت محاسبه مقادیر جمع فازی برای هر سازمان شهری، نیاز است تا اعداد فازی برای هر سازمان با هم جمع شود و به طور جداگانه متوسط پاسخ دهندگان

جدول ۹. محاسبه مقادیر جمع فازی برای هر سازمان شهری

	اقتصادی	اجتماعی-فرهنگی	زیست محیطی	کالبدی
فرمانداری	(۰/۴۹، ۰/۴۹، ۰/۲۴)	(۰/۴۹، ۰/۴۹، ۰/۶۶)	(۰/۴۹، ۰/۴۹، ۰/۹۹)	(۰/۴۹، ۰/۴۹، ۰/۶۶)
شهرداری	(۰/۶۶، ۰/۴۹، ۰/۴۱)	(۰/۴۹، ۰/۴۱، ۰/۴۹)	(۰/۶۶، ۰/۴۹، ۰/۴۱)	(۰/۵۸، ۰/۴۲، ۰/۱۶)
مسکن و شهرسازی	(۰/۶۶، ۰/۸۲، ۰/۷۴)	(۰/۴۹، ۰/۴۹، ۰/۲۴)	(۰/۵۸، ۰/۶۸، ۰/۹۰)	(۰/۶۶، ۰/۸۲، ۰/۷۴)

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۱۰. دیفازی کردن ماتریس تصمیم‌گیری و وزن دهی هر بعد برای تبدیل به اعداد قطعی

	اقتصادی	اجتماعی-فرهنگی	زیست محیطی	کالبدی
فرمانداری	۰/۲۴۶	۰/۳۸۶	۰/۴۹۰	۰/۳۸۶
شهرداری	۰/۴۷۰	۰/۳۰۳	۰/۴۷۰	۰/۵۲۳
مسکن و شهرسازی	۰/۴۱۰	۰/۲۴۶	۰/۴۷۰	۰/۴۱

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

به بررسی شاخص مطوبیت و شاخص نارضایتی معیارها پرداخته شده است جدول (۱۲). در نهایت، شاخص ویکور که همان امتیاز نهایی هر گزینه است محاسبه شد (جدول

در ادامه نیز، جهت وزن دار کردن، مقادیر ماتریس نرمال هر یک از گزینه‌ها بر وزن ابعاد (که قبلاً از روش‌های دیگر به دست آمده بود) ضرب می‌گردد جدول (۱۱). در ادامه نیز

۱۳). تحلیل کلی اولویت‌های سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی (شهرک جعفرآباد) با استفاده از مدل ویکور فازی نشان داد، شهرداری با وزن ۰/۶۸۲، فرمانداری با وزن ۰/۶۱۲، مسکن و شهرسازی با وزن ۰/۵۷۸، در اولویت‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند.

جدول ۱۱. محاسبه ماتریس وزنی

کالبدی	زیست محیطی	اجتماعی-فرهنگی	اقتصادی	
فرمانداری	۰/۰۷۳	۰/۱۰۸	۰/۱۵۶	
شهرداری	۰/۰۷۰	۰/۰۸۵	۰/۱۷۲	
مسکن و شهرسازی	۰/۰۷۰	۰/۰۶۹	۰/۱۵۰	

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۱۲. تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R) معیارها

R	S	کالبدی	زیست محیطی	اجتماعی-فرهنگی	اقتصادی	
فرمانداری	۰/۴۱۳	۰/۰۷۶	۰/۰۷۳	۰/۱۰۸	۰/۱۵۶	
شهرداری	۰/۴۳۱	۰/۱۰۴	۰/۰۷۰	۰/۰۸۵	۰/۱۷۲	
مسکن و شهرسازی	۰/۳۷۱	۰/۰۸۱	۰/۰۷۰	۰/۰۶۹	۰/۱۵۰	

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

جدول ۱۳. مقادیر Q به دست آمده سازمان‌های شهری

اولویت	Q	سازمان شهری
۳	۰/۵۷۸	فرمانداری
۱	۰/۶۸۲	شهرداری
۲	۰/۶۱۲	مسکن و شهرسازی

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

۴. بحث و نتیجه‌گیری

کرمانشاه یکی از چهار شهر نخست در ایران به لحاظ حاد بودن معضل حاشیه‌نشینی است. جمعیت حاشیه‌نشینان در شهر کرمانشاه نزدیک به ۳۷۰ هزار نفر برآورد می‌شود. جعفرآباد یکی از محله‌های شهر کرمانشاه است که در شرق شهر و در منتهی‌الیه حاشیه شهر واقع شده است. در تقسیم‌بندی مناطق شهرداری در منطقه ۳ واقع است. این محله با حدوداً دارای ۶۸ هزار نفر جمعیت و مساحتی حدود ۱۵۰ هکتار را در بر می‌گیرد. ساکنان آن غالباً با منشاء روستایی هستند و همبستگی قومی و ایلی خود را در قالب همبستگی محله‌ای تداوم بخشیده‌اند. به واسطه اینکه طرح اولیه آن توسط مالک پی‌ریزی شده و دارای شبکه معابر نسبتاً مناسبی است و کوچه‌های باریک در آن به ندرت دیده می‌شود. اما قطعات با ابعاد کوچکی تفکیک شده و بعدها

فروتر نیز شده است. بنابراین، در پژوهش حاضر به واسنجی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیر رسمی و جایگاه مدیریت شهری در ساماندهی آن (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه) پرداخته شده است. بر اساس مطالعات حاصل از پرسشنامه (اسمی) و بازدیدهای میدانی، اغلب مسکن شهرک جعفرآباد از تراکم بالای جمعیتی برخوردارند. این مسئله زمانی قابل تعمق است که ساختمان‌ها در اغلب این ناحیه شهری ناپایدار و در عین حال فشردگی کالبدی در آنها بیشتر است. این مسئله در کنار ازدحام بالای جمعیتی می‌تواند در زمان سانحه به یک بحران جدی تبدیل شود. در عین حال، نتایج یافته‌های استنباطی نشان می‌دهد که از نظر شاخص تراکم جمعیت، بیشتر قسمت‌های محله در معرض آسیب‌پذیری بالایی قرار دارند. همچنین تعداد خانوار در واحد مسکونی و ساختمانی از میانگین تعداد

خانوار در واحدهای مسکونی بخش‌های متعارف و استاندارد شهری، بیشتر است. نتایج نیز در این قسمت نشان داد تعداد خانوار در واحدهای مسکونی این شهرک در حد بحرانی قرار دارند. همچنین قابل ذکر است، بهسازی شبکه معابر بسیار مهم است. استفاده از مصالح مقاوم مانند سازه‌های با جنس فلز یا بتن یا فناوری‌های پیشرفته در سازه ساختمان‌ها، بسیار الزامی است که در این شهرک بسیار کم‌رنگ است.

جهت وضعیت کالبدی، شهرک جعفرآباد کرمانشاه از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج نشان داد، در بین شاخص‌های مطرح شده، به ترتیب شاخص‌های برخورداری سکونتگاه غیررسمی از زمین‌های خالی یا توسعه نیافته با میانگین $3/81$ ، بوی نامطلوب سکونتگاه‌های غیررسمی با میانگین $3/01$ ، بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به میانگین‌های به دست آمده در تمامی شاخص‌ها، وضعیت کالبدی، شهرک جعفرآباد کرمانشاه نامناسب می‌باشد.

همچنین جهت بررسی عملکرد مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد، از آزمون‌های کای اسکویر و رگرسیون چندگانه استفاده شده است. نتایج آزمون کای اسکویر نشان داد، با توجه به مقدار کای اسکویر و وی کراموز به دست آمده و سطح معناداری به دست آمده بیشتر از $0/05$ ، در تمامی شاخص‌ها، نشان از عدم ارتباط معنادار و مثبت بین مدیریت شهری و بازآفرینی کالبدی، شهرک جعفرآباد می‌باشد. نتایج آزمون رگرسیون چندگانه جهت بررسی نقش مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی سکونتگاه‌های غیر رسمی جعفرآباد در تمام شاخص‌های مطرح شده با ضریب بتا به دست آمده و سطح معناداری به دست آمده بیشتر از $0/05$ ، گویای عدم عملکرد مناسب مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه، می‌باشد.

تحلیل کلی اولویت‌های سازمان‌های شهری دخیل در ساماندهی کالبدی، شهرک جعفرآباد با استفاده از مدل ویکور فازی نشان داد، شهرداری با وزن $0/682$ ، فرمانداری با وزن $0/612$ ، مسکن و شهرسازی با وزن $0/578$ ، در اولویت‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند.

یکی از برجسته‌ترین وجوه تمایز در مدیریت شهری کرمانشاه عدم هماهنگی، عدم مشارکت و تبعیت از افراد ذی نفوذ و بدون توجه به خواسته‌های مردم در ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی جعفرآباد است. امروزه مدیریت شهری نمی‌تواند به صورت خودسرانه و خودخواهانه مسائل و معضلات شهری را برطرف نماید و باید تصمیماتی که در مدیریت شهری اتخاذ می‌گردد برخاسته از خواسته‌ها و تصمیمات جمعی مردم باشد زیرا مردم خواسته‌ها و نیازهای شهری خود را بهتر از هر کسی می‌شناسند و بهتر از هر کسی می‌توانند برای آن راهکار ارائه نمایند. یکی از موضوعاتی که در مدیریت شهری کرمانشاه مورد بی توجهی و غفلت قرار گرفته است عدم تحقق بند ۲۱ ماده ۵۵ قانون شهرداری می‌باشد که بر اساس آن شهرداری موظف به ساخت خانه‌های ارزان قیمت برای شاخص بی‌بضاعت ساکن در شهر می‌باشد از سیاست‌های مدیریت شهری از جمله (شهرداری کرمانشاه) درخواست هزینه‌های فراوان درآمد ناشی از عملیات ساخت و ساز شهر به عنوان حق و حقوق شهرداری می‌باشد که فشارهای زیادی از لحاظ مالی به مردم شهر وارد می‌گردد و در این راستا مردم توان پرداخت آن هزینه‌ها را ندارند و مبادرت به ساخت مسکن غیررسمی در جعفرآباد می‌کنند و مدیریت شهری را عامل اصلی آن دانسته‌اند. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های، گلپایگانی و همکاران (۱۴۰۰)، جوانیتا و همکاران (۲۰۲۰) و حیدری و لطفی (۱۳۹۴)، هم راستا می‌باشد. در نهایت با توجه به نتایج پیشنهادت زیر ارائه می‌گردد:

- پایین بودن درآمد ساکنان و بیکاری آنها، سبب ایجاد چالش اقتصادی در منطقه جعفرآباد کرمانشاه شده است، بنابراین ایجاد اشتغال و کارآفرینی برای آنان، به ویژه در بخش‌های تولیدی، نه تنها به کاهش بیکاری و جلوگیری از اشتغال در اقتصاد غیررسمی و شغل‌های کاذب می‌انجامد، بلکه موجب افزایش درآمد، کاهش فقر، بهبود کیفیت زندگی آنها و گسترش عدالت اجتماعی و اقتصادی برای تمامی گروه‌های اجتماعی خواهد شد.

- یکی از چالش‌های مهم شهرک جعفرآباد، چالش اجتماعی است که در نتیجه وجود قومیت‌های متفاوت و رواج انحرافات اجتماعی در منطقه به وجود آمده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولان در زمینه افزایش امنیت اجتماعی این منطقه به تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های کوتاه‌مدت (برقراری امنیت از طریق نیروهای انتظامی) و بلندمدت (برنامه‌ریزی برای بالا بردن فرهنگ شهرنشینی ساکنان، ایجاد اشتغال‌های کارآمد و بالا بردن سطح سواد ساکنان) همت گمارند.

تقدیر و سیاست‌گذاری

بنا به اظهار نویسنده مسئول، پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری ندا گلپایگانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی است، و فاقد حامی مالی می‌باشد.

- نظارت سازمان‌های شهری بر اجرای ضوابط و مقررات ملی ساختمان و اجرای تمامی مراحل ساخت و ساز تمامی مسکن محله جعفرآباد کرمانشاه.

- افزایش سهم واحدهای مسکونی با دوام از کل واحدهای مسکونی محله جعفرآباد کرمانشاه و همچنین بکار بردن شیوه‌های نوین برای بهبود کیفیت و افزایش عمر مفید بناها در شهر.

- با توجه به اینکه محله جعفرآباد کرمانشاه ترکیبی از بافت شهری - روستایی دارد، می‌توان گفت این گونه بافت‌ها از نظر شاخص‌های کیفی پایین‌ترین میزان را دارند. به همین خاطر تهیه و اجرای طرح‌های ساماندهی و بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده، برای کیفیت مسکن و زندگی مردم این محله از جمله راهکارهایی است که در برنامه‌ریزی‌های شهر می‌بایست در نظر گرفته شود. همچنین علاوه بر طرح‌های ساماندهی و نوسازی که باید در این بخش‌ها صورت گیرند، خدمات رسانی شهری، مانند دسترسی به مراکز آموزشی، ورزشی، و فضاهای سبز نیز می‌بایست با کیفیت و کمیت بیشتری انجام شود.

- تعدد مراکز تصمیم‌گیری و اختیارات محدود شهرداری منطقه در شهرک جعفرآباد یکی از معضلات اساسی در سطح منطقه می‌باشد که استانداری در راه حل این مشکل باید حداکثر تلاش را داشته باشند.

- توسعه و بهبود حمل و نقل عمومی در سطح شهرک

جعفرآباد

- توسعه و ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری

- ارتقاء فرهنگ شهرنشینی با هدف مشارکت

شهروندی در سطح شهرک جعفرآباد که برای این مهم می-

توان از مساجد و تکیه‌های سطح شهرک به عنوان یک محل

اشاعه این فرهنگ کمک گرفت.

فهرست منابع

- آخوندی، عباس، برک پور، ناصر، سعیدی رضوانی، هادی، ایمانی جاجرمی، حسین، بینقی، تقی. ۱۳۹۰. "نیازسنجی آموزشی شهرداری‌ها به منظور بهسازی سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران مطالعه موردی: بندرعباس، تبریز، زاهدان، سنج و کرمانشاه"، **مدیریت شهری**. دوره ۹، شماره ۲۷، صص ۲۶۱-۲۴۷.
- اسکندری نوده، محمد، صیاد بیدهدی، لیلا، کلاتری خلیل‌آباد حسین. ۱۳۸۹. "بررسی بنیان‌های نظری اسکان غیررسمی در ایران با تاکید بر مدیریت شهری". طرح پژوهشی. سازمان مجری: پژوهشگاه علوم انسانی و اجتماعی.
- آقابخش، حبیب‌اله. ۱۳۸۱، "نظام مشارکت مردم در مناطق حاشیه نشین"، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۶، صص ۲۳۴-۲۲۳
- برزگر، صادق، حیدری، تقی، انبارلو، علیرضا. ۱۳۹۸. "تحلیل سکونتگاه‌های غیررسمی با رویکرد زیست‌پذیری (مورد مطالعه: محلات غیررسمی شهر زنجان)". **برنامه‌ریزی منطقه‌ای**. دوره ۹، شماره ۳۳، صص ۱۳۷-۱۵۲.
- بگری، زهره. ۱۳۹۶. "ارزیابی وضعیت ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی با تاکید بر رویکرد توانمندسازی نمونه موردی لر آباد بروجرد". **سومین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری**. شیراز.
- پوراحمد، احمد، رهنمایی، محمدتقی، قرخلو، مهدی، اسکندری نوده، محمد. ۱۳۸۹. "آسیب‌شناسی سیاست‌های دولت در ساماندهی اسکان غیررسمی، نمونه موردی: محلات نای بند، شیرسوم و خواجه عطا، شهر بندرعباس". **مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای**. دوره ۲، شماره ۵، صص ۲۹-۵۴.
- جمشیدی، علیرضا، جمینی، داود، جمشیدی، معصومه، چراغی، رامین. ۱۳۹۲. "اسکان غیر رسمی، اولویت‌بندی چالش‌های محله جعفرآباد شهر کرمانشاه"، **پژوهش‌های جغرافیای انسانی**. دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۲۴۱-۲۲۲.
- حاتمی‌نژاد، حسین، صفدری، امین، پارسا، رحمان، صفدری، محمد، ۱۳۹۰، "نقش مدیریت شهری در ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: فرون آباد تهران)". **اندیشه جغرافیایی**، دوره ۵، شماره ۱۰، صص ۱-۳۳.
- حاجی علی‌زاده، جواد، اکبرپوربناب، عیسی. ۱۳۹۵. "ارزیابی سیاست‌های توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرهای میانه اندام (شهر بناب)". **دومین کنفرانس شهرسازی، مدیریت و توسعه شهری**. شیراز.
- حسین‌زاده دلیر، علی. ۱۳۷۰. "حاشیه‌نشینان تبریز"، انتشارات دانشگاه تبریز.
- حیدری، محمد جواد، لطفی، فاطمه. ۱۳۹۴. "ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر زنجان (مطالعه‌ی موردی: محله‌ی اسلام آباد)". **جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس**. دوره ۷، شماره ۲۶، صص ۱۷۶-۱۵۱
- رحمانپور، علی. ۱۳۹۵. "حاشیه‌نشینی چالشی مقابل توسعه پایدار شهری محله‌ی اسکان غیر رسمی بی سیم شهر زنجان". **چهارمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مهندسی عمران، معماری و مدیریت شهری**. تهران.
- شکوئی، حسین. ۱۳۵۵. "حاشیه‌نشینان شهری خانه‌های ارزان قیمت و سیاست مسکن"، دانشگاه تبریز، **موسسه تحقیقات اجتماعی و علوم انسانی**.
- صالحی امیری، سید رضا، خدایی، زهرا. ۱۳۹۰. "حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی چالش‌ها و پیامدها"، تهران: انتشارات ققنوس.
- طرح جامع کرمانشاه. ۱۳۹۸. "شهرداری شهر کرمانشاه".
- عبادی، حسینعلی، بیات، غلامرضا، نوری، احمد. ۱۳۹۹. "سکونتگاه‌های غیررسمی و رویکردهای ساماندهی نوین"، **هفتمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مهندسی عمران، معماری و مدیریت شهری**، ششمین نمایشگاه تخصصی انبوه‌سازان مسکن و ساختمان استان تهران، تهران.

غفاری، امیرمحمود، محمدنژاد، علی، غفاری، هدی. ۱۳۹۶. "ارایه چارچوب تحلیلی و الزامات بهسازی شهر - گستر برای سکونتگاه های غیر رسمی در ایران، الزامات قانونی و راهکارهای حقوقی تحقق آن"، **مدیریت شهری**، دوره ۱۶، شماره ۳ (پیاپی ۴۸)، صص ۵۱۳-۵۳۴.

کریمزاده، حسین، خالقی، عقیل، ولائی، محمد. ۱۳۹۸. "آسیب شناسی اجتماعی حاشیه نشینی کلانشهر تبریز با رویکرد توانمندسازی". **توسعه فضاهاى پیراشهری**، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۵-۳۴.

گلپایگانی، ندا، میری، غلامرضا، انوری، محمودرضا. ۱۴۰۰. "تحلیل وضعیت کالبدی سکونتگاه های غیررسمی و عوامل موثر در ایجاد شرایط فعلی آنها (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه)". **جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای**، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۵۳۴-۵۵۲.

لاله پور، منیژه، کرباسی فروش، پوران، سرور، هوشنگ. ۱۳۹۶. "تبیین دلایل نهادی- مدیریتی در شکل گیری سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران". **آمایش محیط**، دوره ۱۰، شماره ۳۶، صص ۱۵۷-۱۹۰.

معتمدی، پویا و قضااتلو، محسن و محمدیان روشن، ابراهیم و کریمی کلایه، رجبعلی. ۱۳۹۸. "بررسی آسیب‌های اجتماعی در سکونتگاه‌های غیررسمی". **دومین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مدیریت و حسابداری**. تهران.

نیک‌نام، جواد، موسوی، سید عارف. ۱۳۸۹. "بررسی مشکلات و مسائل سکونتگاه‌های غیر رسمی"، کتاب دیجیتال منتشر شده توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.

Hogeun. P. Peilei. F. Ranjeet. J. Zutao. O. Jiquan. C. 2019. "Spatiotemporal changes of informal settlements: Ger districts in Ulaanbaatar, Mongolia". **Landscape and Urban Planning**. Volume 191. November 2019. 103630

Juanita. M. Iván. C. Antonio. Z. 2020. "Indicators for evaluating sustainability in Bogota's informal settlements: Definition and validation". **Sustainable Cities and Society**. Volume 53. 101896.

Patricia. B. Ehlenzb. M. 2020. "Examining responses to informality in the Global South: A framework for community land trusts and informal settlements". **Habitat International**. Volume 96. February 2020. 102108.

United Nation. 2018. "Informal Settlements and the Right to Housing". <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/InformalSettlementsRighttoHousing.aspx>.

Zeilhofer. Peter. Valdinir Topantti. 2008. "Gis and ordination techniques for evaluation for environmental impact in informal settlement: A case study from Cuiaba". Central Brazil. **Applied Geography** 28.

Analysis of the Physical Condition of Informal Settlements with Emphasis on Urban Management (Case study: Jafarabad Town, Kermanshah)

Neda Golpaygani, Ph.D Student , Geography and Urban Planning Department, Faculty of Humanities, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Gholamreza Miri^{*1}, Assistant Professor, Geography and Urban Planning Department, Faculty of Humanities, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Mahmoudreza Anvari, Assistant Professor, Geography and Urban Planning Department, Faculty of Humanities, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Received: 20 May 2021

Accepted: 25 August 2021

Abstract

Today, after decades of planning and policy-making efforts, informal settlements are still a major concern for urban management. Therefore, the purpose of this study is to Analysis of the Physical status Informal settlements and the position of urban management in its organization (Case study: Jafarabad town, Kermanshah). The approach governing the research space is qualitative and quantitative and the type of research is applied. Software (SPSS) and model (Fuzzy VIKOR) were used to analyze descriptive and inferential information. The statistical population of the present study, including heads of households in Jafarabad town (68000), the sample size was determined using Cochran's formula, 384 people. The results of one-sample t-test showed that the physical condition of Jafarabad town in Kermanshah is unsuitable. The results of Chi-square test (according to the level of significance obtained more than 0.05), show a lack of significant and positive relationship between urban management and physical regeneration of Jafarabad town. The results of multiple regression in all indicators with Beta coefficient and a significant level of more than 0.05, indicates the lack of proper performance of urban management in the physical reconstruction of Jafarabad town in Kermanshah. Finally, the ranking results of urban organizations involved in organizing Jafarabad town using fuzzy Victor model showed that the municipality with a weight of 0.682 is in priority.

Keywords: Physical Condition, Informal Settlements, Urban Management, Kermanshah.

^{*1} Corresponding Author: email: Gholam_Reza_Miri@yahoo.com

To cite this article:

Golpaygani, N., Miri, Gh., Anvari, M. (2021), Analysis of the physical condition of informal settlements with emphasis on urban management (Case study: Jafarabad town, Kermanshah), Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas, 2(6), 117-135. Doi:10.52547/gsma.2.2.117